

BENITO SCOCOZZA: Om historie. En introduktionsbog. Kbh., Hans Reitzels Forlag, 1982. 131 s. 96,50 kr.

Benito Scocozza har, som han selv indledningsvis fremhæver, sat sig den næsten uoverkommelige opgave at skrive *Om historie* på 160 manuskriptsider. Han mener selv, at det lykkes for ham at løse denne svære opgave ved – paradoksalt nok – ikke kun at skrive for faghistorikere, men for »alle nysgerrige medborgere, der beskæftiger sig med historien«. Og det gør jo alle. At sætte sig som opgave for dem at forklare historiens mening og nytte, således som den træder frem belyst ud fra den dialektiske og historiske materialisme. Fra dette ståsted og med dette sigte vil han redegøre for, *hvordan* historievidenskaben finder frem til, *hvad* der skete og *hvorfor* det skete. *Hvilke følger* bestemte begivenheder fik, samt *hvilke sammenhænge*, der er i historien. Dette indebærer dog ingenlunde, at Scocozzas lille introduktionsbog er en lærebog i metode og kildekritik, heller ikke en introduktion til historiefilosofiens og historiesynets historie, lige så lidt som den sigter mod at give en fremstilling af historieforskningens og historieskrivningens historie. Scocozzas bog er en vejledning, en introduktion for den historiker, der ønsker forklaret og illustreret, hvordan et ståsted i den dialektiske og historiske materialisme gennemsyrrer empiri og teori og skaber sammenhæng mellem historiens mening og historiens sandhed.

Bogen er opdelt i 5 kapitler. Kapitel 1: *Først et hjertesuk* har karakter af en indledning med angivelse af bogens formål (jf. ovenfor). Kapitel 2: *Hvad fortiden har efterladt os* er opdelt i 7 underafsnit, hvoraf de 6 beskriver »historikeren i det kildekritiske laboratorium«. Her behandles en række velkendte heuristiske og kildekritiske problemer. Kapitlets sidste afsnit giver en illustration af den samlede kildekritiske proces konkretiseret i en analyse og vurdering af »avisomtalen af én af de mest afgørende begivenheder i verdenshistorien efter Anden Verdenskrig: junta-kuppet i Chile i september 1973« (s. 34). Kapitel 3: *Den historiske sammenhæng* er, som det vil ses, så langt bogens største. Det er igen opdelt i 15 underafsnit. I de første 10 gives en redegørelse for Marx' almene samfundsteori: den dialektiske materialisme og dens grundlæggende begreber. Derefter følger 4 afsnit om den marx'ske historieteori med tilhørende nøglebegreber. Kapitellet munder ud i en samlet fremstilling af problemet »præsident Allendes død«, der fungerer som demonstration af den historiske materialismes »nødvendighed og anvendelighed« (s. 102). Kapitel 4: *Historiens væsen og nytte* er opdelt i 6 underafsnit. Her behandles og vurderes historiens grundlæggende rum- og tidsproblematik ud fra den dialektiske og historiske materialismes karakter af et lukket struktur-

funktionalistisk system. Historikernes periodiserings- og struktureringsproblemer ses i relation til samfundsformation, klassetilhørsforhold og skiftende historiesyn og positivisme og pluralisme sættes op over for forskellige marxistiske, materialistiske strukturopfattelser. I bogens sidste kapitel: *Det historiske budskab* behandles aspekter af det historiske formidlingsproblem og de krav, der må stilles til historieskrivningen, hvis historie skal være »et budskab«, der indeholder »en bedømmelse af udviklingstendenser« og »udviklingsretning« i »det der faktisk fandt sted« (s. 127). Bogen afsluttes med forslag til videre læsning.

I sit indledende afsnit er Scocozza nær ved at gøre hele det nysgerrige danske folk til historikere eller i hvert fald til »konkurrenter« til historikerne (s. 9), forså vidt som det beskæftiger sig med, bruger og danner sig forestillinger om historien. Det havde været fornyende, hvis Scocozza havde fastholdt denne radikale udvidelse af historikerbegrebet. Derved kunne *Om historie* være blevet en introduktion til den historiske bevidsthedsdannelse hos »nysgerrige medborgere« (s. 9) i bredeste forstand og ikke »kun« hos faghistorikerne. Det havde været betydningsfuldt, hvis en faghistoriker og gerne da en marxist havde rettet opmærksomheden mod historikernes »konkurrenter« som meningsbærere og betydningsskabere, folk(et) som repræsentanter for de billeder af fortiden, de hverdagsbilleder og livsformer, som indgår i og i større eller mindre grad betinger faghistorikernes historiebilleder. Det sker imidlertid ikke.

Kun tilsyneladende tildeles »konkurrenterne« en aktiv, medskabende rolle – i realiteten forbliver de brugere af historien. I overensstemmelse med det ortodokse videnskabsbegreb, Scocozza er tilhænger af, undlader han i sit forskerbegreb at medtænke den historiske, hermeneutiske forståelsesopfattelse. Det er således ikke historikernes og deres »konkurrenters« refleksion over historien, d.v.s. historien som mening, betydning og fortolkning, der står i forgrunden for Scocozza, men historien som sandhed og betingelserne og mulighederne for at nå frem til *den* videnskabelige sandhed og derigennem *den* historiske mening. Dette syn får konsekvenser for dispositionen og for redegørelsen i sin helhed.

I kapitel 2: *Hvad fortiden har efterladt os* præsenterer Scocozza sin opfattelse af kildekritikken. Kapitlet er, som bogen i sin helhed velskrevet, men repræsenterer samtidig på forbløffende mange punkter forældede positioner. Kapitlet når ikke ud over Erslev, og giver blandt andet af pladmæssige grunde ikke nær så nuanceret og reflekteret en behandling af de heuristiske og kildekritiske problemer. Erslevs skematiske tredeling i 1. findekunsten eller heuristikken, 2. kildegranskningen og 3. slutning til virkelighed går i let retoucheret skikkelse igen. Den positivistiske og siden

hen stærkt angrebne kunstige isolation af kildekritikken/analysen fra teoridannelsen/syntesedannelsen er der også. Man spørger sig selv, hvorledes en så knækfliplignende præsentation af kildekritikkens problemer kan tjene bogens formål: at redegøre for historiens mening og nytte, herunder svare på spørgsmålet, om vi kan bruge en viden om fortiden til noget som helst? Svaret er der imidlertid. Kildekritikken skal bruges til at sikre os de kendsgerninger, af hvilke vi skal sammenstykke en så sikker viden om fortiden som muligt. Vi må ikke opgive »at skaffe os sand viden om fortiden« (s. 31).

Kilderne udgør for Scocozza som hos Erslev det fundament, på hvilket denne viden skal opbygges. Helt i overensstemmelse hermed gør Scocozza sig til talsmand for et absolut eller materielt kildesyn: »Alt, hvad fortiden har efterladt, er *kilder* til selvsamme fortid« (s. 13). Tilsyneladende er der her et brud med det funktionelle kildesyn, ifølge hvilket et levn fra fortiden først bliver kilde, når det møder en historiker og bliver brugt til at give svar på de spørgsmål, historikeren vælger at stille. Dette kildebegreb synes Scocozza dog senere ikke helt at ville opgive. I kapitel 2 er kilderne imidlertid spor afsat af fortiden, efterladenskaber fra fortiden. Betydningen af disse spor fra fortiden fremgår af følgende sammenligning: »Det, vi husker er spor afsat i vore hjerner, ligesom f.eks. skriftlige kilder er spor, der findes i arkiver...« (s. 13). Scocozza indtager her, hvad Bernard Erik Jensen har kaldt »et kendsgerningspositivistisk standpunkt«.¹ Ud fra et sådant giver det god mening som Erslev og i overensstemmelse med en ældre tradition at betone heuristikken og kildeteknikken som den videnskabelige, historiske erkendelses grundsten.

Kapitlets sidste afsnit er en samlet demonstration af historikeren i det kildekritiske laboratorium. Kilderne er dagens avis. Emnet er præsident Allendes skæbne. Problemstillingen: Hvordan døde han? Som snæver kildekritisk gennemgang er analysen forbilledlig og typisk – af pædagogiske grunde hedder det – isoleret fra mere teoretisk anlagte syntesebetragtninger. Det overbevisende resultat af undersøgelsen er, at de forskellige danske avisers oplysninger om Allendes skæbne alle synes at kunne føres tilbage til et fælles ophav: juntaen. Følgelig giver aviserne os »ingen sikker viden om Allendes døds måde« (s. 45). »Grundlaget for

¹ Et bidrag til revisionen af metodelærens grundlag i: Historisk Tidsskrift 76, s. 130f. B.E.J. fremhæver her, at et kendsgerningspositivistisk standpunkt er kendetegnet ved: a) en subjekt-objekt dikotomi som grundlag for erkendelsesopfattelsen, b) at observation forstås som det centrale erkendelsesparadigme og tillægges en speciel erkendelsesteoretisk status, c) en eller anden form for atomistisk kendsgerningsopfattelse og d) det metodiske korrelat bliver en principiel metodisk skelnen mellem erkendelse af historiske kendsgerninger og erkendelse af historiske sammenhænge.

kontant at afgøre, hvad der hændte Allende, er mere end skrøbeligt« (s. 43).

I kapitlet *Den historiske sammenhæng* viser det sig imidlertid, at »vi ved mere om virkeligheden, end kilderne *umiddelbart* fortæller os. Ja, vi er faktisk nødt til at vide noget, *før* vi overhovedet kan få nogen mening i kilderne« (s. 45). Spørgsmålet er, hvordan dette skal forstås? Indebærer det, at hypotesen altid må komme før analysen? Er det blot i enkel form en præsentation af et hypotetisk-deduktivt metodesyn ikke ulig det, vi lærte at kende i Ottar Dahls og H. P. Clausens varianter af Popperopfattelsen: »We invent our myths and theories and we try them out«. Et led i dette metodesyn var det funktionelle kildesyn, den kraftige understregning af problemstillingens og dermed forskerens styrende rolle i forskningsprocessen. Svagheden i beskrivelsen af forskningsprocessen var, at den var skematisk-logisk. 60'ernes lærebøger beskæftigede sig helt overvejende med de historiske forklaringer og den objektivitetsproblematik, der var knyttet hertil, d.v.s. med historieforskningens rationelle aspekt. Det Agnes Heller har kaldt historien som sandhed. Det fik til følge, at det hermeneutiske, historiske forståelsesbegreb og de særlige problemer, der er knyttet til historiens dobbeltfunktion som sandhed og mening fik en noget stedmoderlig behandling. Det specifikke ved den videnskabelige, historiske begrebsdannelse kunne ikke beskrives, så længe den historiske hypotesedannelse stod uforklaret som symbolsk interaktion inden for en social diskursramme. Det ville være overraskende, hvis en marxistisk orienteret historiker som Benito Scocozza skulle kunne tilslutte sig en Poppers opfattelse. Det viser sig da også, at han ikke slår sig til tåls med en forklaring på hypotesedannelsen som noget, vi »opfinder«. Det er ham tværtimod magtpåliggende at forklare, hvordan historikeren bliver i stand til at opstille en hypotese, en teori, og hvad der betinger udformningen af den. I god overensstemmelse med et kendsgerningspositivistisk standpunkt lægger han vægt på sanseerfaringerne, bearbejdningen og systematiseringen af disse til hypoteser og teorier. Han fremhæver, at der finder en uafbrudt proces af »sansning-bearbejdning – ny sansning – ny bearbejdning« sted. Afgørende i argumentationen er erfaringsbegrebet, der hos Scocozza synes lig med sansning (jf. s. 47). »Man må have set, hørt, mærket, lugtet eller smagt noget, før man kan sige noget om det. Man må have været i kontakt med tingene igennem sit *sanseapparat* enten direkte (smagt på rugbrødet) eller indirekte (læst eller hørt om, hvad andre har sanset)« (s. 46). Først da kan man opstille teorier. Perceptionen og observationen bliver således grundlaget for den videre erkendelse. Dette erfaringsbegreb synes at forudsætte et absolut eller materielt kildebegreb forsåvidt kildeobservationen repræsenterer sansningen. Men

er hypotese- og teoridannelse dermed forklaret? Nej, naturligvis ikke. Det er nødvendigt at danne sig nogle teorier om de sammenhænge, som historikere beskæftiger sig med og det er naturligt at spørge, om der findes nogle teoretiske udgangspunkter, der er bedre end andre? Scocozza tager udgangspunkt i den dialektiske og historiske materialisme, der for ham repræsenterer den mest konsistente teori om de sammenhænge, der forklarer historiens gang. Den resterende del af kapitel 3 er en redegørelse for denne teori og dens nødvendighed og anvendelighed for historikere.

Fremstillingen har uomtvistelige kvaliteter. Den er livfuld til det bevidst provokerende, men netop også derfor engagerende og medrivende. Som det imidlertid vil fremgå af mine efterfølgende bemærkninger, kan der rettes alvorlige indvendinger mod adskillige enkeltheder. I afsnittene: Hvorfor? Og Hvorfor ikke? behandler Scocozza nogle af de problemer, der er knyttet til den historiske kausalitet og de forskellige typer af historiske forklaringer. »Så snart historikeren stiller spørgsmålet: Hvorfor? har han«, understreger Scocozza, »begivet sig ind på teoridannelsens område«, idet sigtet må være »at finde frem til de sammenhænge, der rent faktisk gør historien meningsfuld, gør menneskets adfærd forklarlig« (s. 49). Spørgsmålet er om Scocozzas belysning af de historiske forklaringstyper medvirker hertil. Nok ønsker han primært at redegøre for de former for strukturelle forklaringer, som er specielt relevante ud fra et marxistisk, materialistisk historiesyn, men det behøver ikke at medføre, at der bliver givet et så skævt billede af de historiske udviklingsforklaringer, som tilfældet er.

Den menneskelige erkendelse af natur og samfund antager forskellige former, der med mange varianter er knyttet til opfattelsen af rum/struktur og tid/udvikling. Forskellige historiesyn repræsenterer forskellige struktur- og udviklingssyn, der i forskningen får forskellige konkrete udformninger. Siden Immanuel Kant har det været almindeligt accepteret, at alle mennesker opfatter omverdenen i rum og tid. Sprogforskere har siden hen belært os om, at tidsforklaringer og rumforklaringer ikke i alle sprog antager de former, der er typiske for de vesteuropæiske sprog, hvor tiden bæres af (handlings)verber og rumbeskrivelser er knyttet til prædikater. Den amerikanske sprogforsker Whorf gjorde bl.a. opmærksom på, at i mellemamerikanske indianske sprog er rum/struktur og tid/udvikling i langt højere grad sammenknyttede, således at det ikke er muligt at give en beskrivelse af et rumligt fænomen uden samtidig at beskrive det i dets tids- og udviklingsperspektiv. De sidste tiårs undersøgelser af historiske beskrivelses- og forklaringsformer, f.eks. tyske sprogforskere påvisning af, at narrative forklaringer er en del af større beskrivelses- og forklaringssystemer, hvor der sker en strukturel og

kronologisk samordning, eller franske strukturalisters belysning af tidsaspektet i forskellige former for strukturforklaringer, har givet os øget viden om forholdet mellem vore tids- og rumopfattelser og lært os, at der stadig udvikles nye former for historiske tids- og rumforklaringer, og at udviklingstendensen i den historiske forskning går i retning af kombinerede tids- og rumlige beskrivelses- og forklaringsmodeller. På denne baggrund forekommer Scocozzas håndfaste beskrivelse af udviklings- og strukturforklaringer mig lidet tilfredsstillende. Marxistisk inspirerede historikere og sprogforskere har været nogle af de mest energiske til at fremhæve nødvendigheden af en kombination af de tidligere alt for snævre udviklings- og strukturmodeller. Mentalitetshistorikerne har i praksis vist os, hvorledes det bl.a. kan gøres. Hvorfor skal Scocozzas læsere så bibringes det indtryk, at der hersker en ideologisk betinget stillingskrig på dette felt. Lad mig for ordens skyld understrege, at det vil være mig fjernt at bestride, at divergenserne i opfattelserne er ideologisk betinget. Hvad jeg ønsker at pege på er, at der ikke er tale om ideologisk fastlåste positioner. Scocozzas misvisende måde at fremstille den historiske forklaringsproblematik på, illustreres af hans beskrivelse af de forskellige arter af historiske forklaringer. Et par eksempler: I 1960'erne og i begyndelsen af 70'erne førtes diskussionen om videnskabelig sandhed og objektivitet i lyset af Hempels og Poppers teorier. Når karakteren af de historiske forklaringer i disse år skulle karakteriseres, brugte man til stor fortvivlelse for mange eksempler, der var hentet fra den fysiske verden. Scocozzas eksemplificering af årsag-virkning-forklaringer i historie starter med et lignende eksempel: »Hr. Abrahamsen fik en bule i hovedet, fordi dette blev ramt en istap« (s. 49). Dette eksempel skal samtidig illustrere en enkel årsag-virkning forklaring, hvor »en bestemt årsag har en virkning« (s. 50). Mere relevante er de eksempler, der gives på sammensatte forklaringer. Her bruges eksemplet: enevældens afskaffelse. Pædagogisk illustrativt viser Scocozza, hvorledes 4 forskellige historikere ud fra forskellige historiesyn vil benytte forskellige forklaringer og forskellige typer af forklaringer. Jeg skal her ikke kritisere, at Scocozza tilsigtet »firkantet« påpeger, at forskeren må sikre sig, at forskellige årsagsforklaringer ikke strider mod hinanden. Jeg vil derimod kritisere, at eksemplerne kun illustrerer *konsistensen* i ét historiesyn, samtidig med at eksemplet mere eller mindre tydeligt lægger op til, at kun strukturforklaringen kan være bærer af en konsistent helhedsforklaring (s. 51 f.).

Med rette kritiserer Scocozza, at mange forklaringer har karakter af udviklingsforklaringer efter og-så-og-så-og-så-modellen, idet han fremhæver, at det har ringe forklaringsværdi blot at sammenstille forskellige årsagskæder (f.eks. sociale, politiske eller idemæssige). Sammensatte

historiske forklaringer får først karakter af sammenhængende helhedsforklaringer, når der er noget bagved, der bestemmer kombinationen af forklaringer. Men det er ikke ensbetydende med, at det, der er bag ved, det der giver den sammensatte forklaring karakter af en sammenhængende helhedsforklaring, nødvendigvis kan/skal føres tilbage til en rumlig forklaringsmodel à la den væsens- og fremtrædelsesmodel, Scocozza så glimrende redegør for. Konsistensen i de forklaringer, historikere benytter sig af, afhænger bl.a. af de rum- og tidsbilleder (af lineær eller cirkulær karakter), de er knyttet til. Scocozza er så optaget af at redegøre for struktur-forklaringerne, at de typiske arter af lineære udviklingsforklaringer ikke beskrives rimeligt og slet ikke søges forklaret som afgørende elementer i historiesyn, der søger konsistensen i sine forklaringer i sådanne tidsbilleder. Dette ville dog være fuldt forsvarligt ud fra Scocozzas afgrænsning af sigtet med sit værk, dersom det med rette kunne hævdes, at lineært funderede forklaringer og spørgsmålet om kombinationen af forskellige typer af forklaringer inden for et marxistisk materialistisk historiesyn er af underordnet betydning. De senere års teoretiske og historiografiske debat har tydeligt vist, at dette ikke er tilfældet. Værre bliver det dog når, denne metodiske monoisme søges begrundet metafysisk. Det fører til stormløb på den metafysiske og metodiske pluralisme med så langt et tilløb, at Scocozza ender i præstens baghave, hvor han hævder, at man ikke kan være en god historiker og samtidig tro på Gud (s. 67). Scocozzas redegørelse for den dialektiske materialisme i kap. 3 hører dog på den anden side til bogens bedste og væsentligste afsnit. Væsentligste fordi det danner grundlaget for hans redegørelse for den historiske metode. Mere problematisk bliver det, når han skal konkretisere og eksemplificere den Marx'ske historieteori med den kendte fase- og periodeinddelinger. Ganske vist slår han »en række kors for« sig (s. 84) i forbindelse med denne periodisering, men det kan ikke undre at fromhedsgebærder fra den kant forbliver virkningsløse, når periodiseringen dog bruges som »teoretisk konstruktion« og definatorisk, begrebsmæssigt udgangspunkt (s. 84f.). Urkommunismen beskrives således som »et knaphedens og den truende hungersnøds samfund« (s. 85), hvor der ikke fandtes undertrykkelse, fordi undertrykkelsesapparatet ikke eksisterede. Denne nød- og primitivitetsteori er omstridt og må vel i det store og hele siges at være forladt inden for den antropologiske forskning siden 1960'erne.²

Også feudalismen kan som bekendt være vanskelig at afgrænse

² Jfr. senest tidsskriftet, »Stofskifte«, Kbh. 1983 og Geert Egger: Dannelsens forvildelse, Kbh., 1984.

tidsmæssigt ud fra et produktionsmådesynspunkt. I delafsnittet: *Særlige betingelser for den historiske udvikling* påpeger Scocozza, at naturgivne forhold ved siden af de klassemæssige hovedmodsatninger betinger den historiske udvikling. Kønsforskellen og seksualiteten nævnes således som det biologiske grundlag for familien. Herudover ønsker Scocozza imidlertid at vise, at der er en vekselvirkning mellem samfundsstruktur og familieform bl.a. under feudalismen og kapitalismen. Begreberne han benytter er kernefamilien, der defineres som »mand, kone plus eventuelle børn« og storfamilien, der består af »kernefamilier fra forskellige generationer« (s. 94). Scocozzas påstand er, at familieinstitutionen ændrer sig i takt med den samfundsmæssige udvikling. Udtrykt så generelt synes påstanden en almindelighed og umiddelbart acceptabel, men han går videre og hævder: »Under feudalismen var storfamilien en almindelig familieform, fordi produktionen og reproduktionen var knyttet til gården og jorden. Under kapitalismen er produktionen og reproduktionen adskilt« (s. 94). Reproduktionen bliver et socialt anliggende. Det medfører, at »børnene en stor del af tiden opholder sig uden for hjemmet, og at de ældre enten fortsat opretholder egen familie, hvis forsørgelsesgrundlag er statslige ydelser, eller anbringes på særlige institutioner« (s. 94). Denne beskrivelse er, såvidt jeg kan se, misvisende – i hvert fald for Danmark. Ifølge Hans Chr. Johansens fremstilling i socialhistorien bd. 4: *En samfundsorganisation i opløsning* synes husstandsstørrelsen i 1787 typisk, at have været på 3–4 personer. Hos gårdmændene var der dog 6–7 (på grund af de flere børn), mens den hos håndværkere og husmænd var 3–4.³ Hvad mere er, der er ikke noget, der tyder på, at husstandsstørrelsen er væsentlig forskellig, dersom vi bevæger os et eller sågar tohundrede år tilbage eller frem i tiden. Det må tværtimod anses for mere sandsynligt, at kernefamilien har været den mest udbredte familieform herhjemme, i alle fald fra ca. 1500. Peter Laslett har påvist, at husstandsstørrelsen (medregnet tjenestefolk) i England holdt sig næsten konstant på 4,75 fra det 16. århundrede og hele perioden før, under og efter den industrielle revolution lige frem til slutningen af det 19. århundrede, hvor folketællingerne registrerer et stadigt fald ned til de nuværende 3.⁴ Han mener i det hele taget, at storfamilien medregnet tjenestefolk ikke har spillet nogen dominerende samfundsmæssig rolle i Vesteuropa og Nordamerika. Provokatorisk opstiller han den teori, at kernefamilieformen har været et af de mest konstante og mest grundlæggende træk ved det

³ Hans Chr. Johansen: *En samfundsorganisation i opbrud 1700–1870* i: *Dansk social historie* 4, Kbh. 1979, s. 164.

⁴ Michael Anderson: *Approaches to the History of the Western Family 1500–1914* i: T.C. Smout (ed.): *Studies in Economic and Social History*. Bristol 1980, s. 23.

vesteuropæiske familieliv op gennem tiderne.⁵ Selvom denne teori ikke kan siges at være fuldt bevist⁶ tyder den nyeste forskning dog på, at Scocozzas teori om en udvikling fra storfamilie som almindelig familief orm under feudalismen til kernefamilie under kapitalismen ikke kan opretholdes. Eksemplet er derfor uegnet til at illustrere, hvorledes ændrede produktionsmåder i forskellige faser af samfundsudviklingen samfundstypisk specifik betinger udviklingen inden for disse.

Efter omtalen af de naturgivne forhold går Scocozza i afsnittet *Sandhed og partiskhed* over til at behandle spørgsmålet om videnskabelig sandhed inden for historien set i relation til den menneskelige bevidstheds afhængighed af social væren. Det hævdes, at der ingen mur er mellem »at tage parti og søgen efter sandhed. Tværtimod er der tale om en intim forbundethed, en uadskillelighed«. Som »principiel og overordnet betragtning« (s. 100) er eller burde dette være en helt acceptabel beskrivelse. Scocozzas provokatoriske begavelse skal imidlertid nok få nogle »umilde modstandere af marxismen« (s. 101) til at markere en uenighed, når det drejer sig om den konkrete udformning og gengivelse af forskningsresultater til undervisningsbrug. Men netop evnen til at benytte provokationen i sine populære bøger, forklarer og til dels berettiger, at de benyttes i undervisningen fra universitetsplan til folkeskoleplan. Vel at mærke hvis brugerne og læserne lader sig provokere, for provokationen kan måske nok vise frem til sandheden, men den er sjældent selv et udtryk for den. Således er også beskrivelsen af historikernes objektivitetsproblem i dette afsnit en provokation, der nøder en anmelder til at erindre om Henrik Ronsbovs opfordring til at skære mellem hypotesedannelse og verifikationsproblemerne inden for historisk forskning.⁷ Scocozza understreger selv og demonstrerer i det følgende afsnit, at selvkritikken bør suppleres med andres kritik (s. 101).

I sidste delafsnit i kapitel 3 giver Scocozza i tilslutning til sin tidligere gennemførte kildekritiske undersøgelse af Allendes døds måde en demonstration af, hvordan en skildring af »Allendes død« ville se ud, »hvis den blev sat ind i den historiske sammenhæng og hvis den blev udformet på grundlag af de teoretiske grundklodser, som er ridset op« i kapitlet. Demonstrationen skal samtidig godtgøre »teoriens nødvendighed og anvendelighed« (s. 102). Trods sin knaphed er det en lysende klar redegørelse for de omstændigheder, der førte til Allendes fald. Alligevel er demonstrationen mangelfuld og kritisabel. Den slutter således: »Vi

⁵ Anf. arb., s. 24f.

⁶ Jf. Sidsel Eriksen m.fl.: *Socialhistorie og samfundsforandring*. Forlaget Historia, Århus 1984, s. 50.

⁷ Se anf. arb. af Bernard Eric Jensen, s. 177f.

kender ikke Allendes døds måde, men vi ved, at han blev myrdet« (s. 105). Hvis dette er ment som en demonstration af hvor meget »vi ved mere om virkeligheden, end kilderne *umiddelbart* fortæller os« (s. 45) er den misvisende. Scocozzas opsummerede selv resultaterne af sine kildekritiske undersøgelser således: »vi må slå fast, at det ikke ud fra det tvivlsomme kildemateriale, vi arbejdede med, var muligt at sige noget om Allendes døds måde. Begik han selvmord? Blev han dræbt af modstanderne? Blev han dræbt af sine egne? Blev han dræbt ved en fejltagelse? Dette står på side 102. Hvordan kan da selv en nok så glimrende påvisning af de omstændigheder, der førte til Allendes fald – vel at mærke på grundlag af det stærkt begrænsede danske kildemateriale – 3 sider længere fremme føre til påstanden: »vi ved, at han blev myrdet? Scocozza kan på grundlag af dette materiale tro – således som jeg vil vælge at tro – at Allende blev myrdet, men hvor er beviset? Dommen over en sådan fremgangsmåde har Scocozza selv givet (s. 62): »Vi kan ikke arbejde videnskabeligt, hvis vi bygger på *tro*, på ubeviste påstande...« (resten af citatet kan genopfriskes på samme side).

I kapitel 4: *Historiens væsen og nytte* tager Scocozza nogle udvalgte problemstillinger op omkring historiens væsen og historieskrivningens opgaver. Vi hører en hel del om »sjusket og vildledende periodisering« (s. 108), om »sejlivede periodiseringer« som »Oldtid, Middelalder« etc. og med god ret. Men der gøres intet forsøg på at illustrere de periodiseringsprincipper, der er knyttet til historiesyn, der kan opfattes som seriøse konkurrenter til det, Scocozza selv repræsenterer. Dette føles som en mangel. Med udgangspunkt i de nye historiografiske undersøgelser over hjemlige historikertraditioner, der er knyttet til navne som bl.a. Jens Chr. Manniche, Inger Skovgaard Petersen, Torben Damsholt, Hans Kryger Larsen, Thorkild Kjærgaard og Grethe Jensen m.fl. havde det været overkommeligt at give mere kvalificerede bud på alternative periodiseringer. Jeg er overbevist om, at det ville have styrket og ikke svækket Scocozzas defensorat for en periodisering, der tager sit udgangspunkt i, »hvilken produktionsmåde, der var dominerende i en region eller et land« (s. 109). Angreb er ikke altid »the best policy«, men så afgjort den foretrukne fremgangsmåde hos Scocozza.

I delafsnittet: *Historikeren trækker sig tilbage* samles alle kampklare enheder til angreb på positivisme og pluralisme. På ny skal vi høre også det 19. århundredes ældre historikere (og det må jo nødvendigvis også omfatte de førende radikale historikere) karakteriseret som kendsgerningsfikserede og teorifjendske. Som vi har set eksempler på ovenfor, passer denne karakteristik langt bedre på yngre bevidste eller ubevidste repræsentanter for denne tradition. I alle fald burde Manniches redegø-

relse for den radikale historikertradition og den faglige debat, der har været om syntesebegrebet indenfor denne tradition, have gjort en sådan karakteristik umulig. Scocozzas redegørelse for pluralismen er imidlertid lige så misvisende. Pluralisterne bliver ikke blot »de åndelige repræsentanter for den herskende klasse«, men også til forkæmpere for, at »alle teorier er lige gode eller lige dårlige« (s. 120). I et værk som Scocozzas kunne et angreb på den metodiske pluralisme have haft sin funktion, men det ville have forudsat en seriøs modstilling af de to grundopfattelser. Det sker ikke.

Bogen afsluttes med kapitlet: *Det historiske budskab*. Scocozza gør sig her til talsmand for at historien skal have et budskab. En værdifri historie findes ikke. Det er godt at det bliver sagt, og at det bliver sagt tydeligt. Lige så betydningsfuldt er det, fremhæver Scocozza, at »historien... ikke indrettes efter forgodtbefindende« (s. 125). Historien er også sandhed. Dette ideal er let at acceptere, men svært at realisere.

Jørgen Schoubye

RAGNAR BJÖRK: Den historiska argumenteringen. Konstruktion, narration och kolligation – förklaringsresonemang hos Nils Ahnlund och Erik Lönnroth. *Studia Historica Upsaliensia* 132. Sthlm., Almqvist & Wiksell, 1983. 340 s. 145 sv. kr.

Ideen til Ragnar Björks disputats er gennemende. Den intense diskussion, der har været i den angelsaksiske verden mellem filosoffer og nogle få historikere om histories videnskabelige status, først og fremmest om forklaringer i historie, bruges til at opstille et analyseapparat. Siden benyttes den vundne indsigt til at undersøge to svenske historikere, Nils Ahnlund og Erik Lönnroth, repræsentanter for henholdsvis den Hjärne'ske og den Weibull'ske skole. Ved den konkrete analyse kastes der lys tilbage på den filosofiske diskussion. Således er læseren allerede inde i noget af en hermeneutisk cirkel, uanset at det iøvrigt er et begreb, der ikke gøres meget ud af i Ragnar Björks studier. Med ideen til bogen er dens disposition også givet. Først en gennemgang af de teoretiske diskussioner, siden analysen af et enkelt værk af hver af de to historikere, henhv. Ahnlunds Oxenstierna-biografi og Lönnroths bog om de middelalderlige svenske statsfinanser.

Den første del af afhandlingen er overordentlig pædagogisk lagt an. Der benyttes let anskuelige eksempler, konstrueret til lejligheden, og